

CUMHURİYET

21 Aralık 1983

Milletvekili Andı ve Hukukun Üstünlüğü

Milletvekili andı, toplumsal sözleşmeyi bütünleyen bir bağittir. Seçimle göreve gelen ulus temsilcilerinin yükümlülüklerini belirlediği gibi, aynı kaynaktan oluşan yasama ve yürütme organlarının bağlı kalacakları temel ilkeleri saptamaktadır.

Av. GÜNEY DİNÇ *İzmir Barosu Başkanı*

Türkiye Büyük Millet Meclisi, üç yıllık aradan sonra yeniden toplandı. Milletvekilleri göreve başlarken and içtiler. Meclisin ilk birleşimini radyo ve TV'den izledik.

Milletvekili andı, toplumsal sözleşmeyi bütünleyen bir bağittir. Seçimle göreve gelen ulus temsilcilerinin yükümlülüklerini belirlediği gibi, aynı kaynaktan oluşan yasama ve yürütme organlarının bağlı kalacakları temel ilkeleri saptamaktadır. Bu nedenle, ard arda kürsüye gelen sayın milletvekillerinin andı içinde "...Hukukun üstünlüğü..." sözcüklerinin sık sık yinelenildiğini duymak, özlediğimiz, güven-dirici bir olaydı.

Hukukun üstünlüğü kavramı, Türkiye için oldukça yenidir.

İnsan varlığının hukuk yoluyla korunmasını amaçlayan bu sözcüğü, ilk kez toplumsal yaşamımıza katan kuruluş, Türkiye Barolar Birliği'dir. Özellikle gelişme aşamasındaki ülkelerin hukukçuları, kendi toplumlarının temel sorunları ile ilgilenmek zorundadırlar.

1970 İzmir ve 1971 Adana Genel Kurullarında tartışılan görüşleri saydandırmak amacıyla, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu 1972 yılında Ankara'da düzenlediği Birinci Hukuk Kurultayına, "Hukukun Üstünlüğü" kavramını açıklayan bir bildiri sunmuştur. Bu özlü çalışma, yetmişli yılların siyasal misyonlarınca, gereğince incelenip uygulamaya kavuşturulabilse idi, Türkiye'de hukuk devleti

anlayışı, daha o günlerde bir hayli yol alabilirdi.

ANAYASAL GEÇERLİĞE ULAŞMA

On yıl sonra, bu sözcükler, 1982 Anayasası'nın 81. ve 103. maddelerinde tanımlanan milletvekili ve Cumhurbaşkanı andları içinde yer alarak, anayasal reçelliğe ulaşmıştır. Uluslararası belgelerdeki yeri de, çok gerilere u/anmamaktadır. 5 Mayıs 1949 günü Londra'da imzalanan ve aynı yıl Türkiye'nin katıldığı Avrupa Konseyi Kuruluş Sözleşmesinin başlangıç bölümünde, "... Her gerçek demokrasinin dayandığı kişi özgürlüğü, siyasal özgürlükler ve hukukun üstünlüğü ilkeleri..." Avrupa uluslarının özenle korunması gereken ortak birikimleri olarak anıl-

maktadır.

HUKUKUN BAĞLAYICI GÜCÜ

Hukukun üstünlüğü deyimi, bir yerde, hukukun bağlayıcı gücünü vurgulamaktadır. Değişik etkenlerin çatıştığı toplumsal yaşamda, kişi hak ve özgürlüklerinin korunabilmesi için hukuk gerçekten güçlü olmak zorundadır.

Toplumlar, vasalar ile yönetilmektedirler, Yasaya bağlı devlet kavramı, yüzyıllar süren çabaların ürünüdür. Ancak, hukuksallığın kaynağı, salt yasallık ilkesinde aranmalıdır. Özgürlükler, yasalar yolu ile de ortadan kaldırılabilmektedir. Hukuka aykırı düşen yasaların, biçimsel görünümüne bakılarak uygulamadaki sonuçlarının hukuksallığı benimsenemez. Bu nedenlerle, yasaya bağlı devlet yönetimi, günümüzde kişiler için yeterli güvence olarak kabul edilememektedir.

İnsanın hukuk yolu ile korunması, devletin temel görevidir. Can güvenliğinin, serbest dolaşımın, konut dokunulmazlığının sağlanması ile devletten beklenenler büsbütün gerçekleşmiş olmamaktadır.

Çağımız insanı çok yönlü

yaşamaktadır. Gelişmenin ve büyümenin, oluşturduğu yeni sorunların baskısı altındadır. Kişilerin kendi yetileri ile bu sorunların üstesinden gelmelerine olanak yoktur. İnsan yaşamı, doğumdan ölüme, birtakım ekonomik girişimlerin konusu olmuştur. Bütün toplumsal işlevlerin amacı İnsana ulaşabilmektir. Tekelleşme eğilimleri karşısında, bireyler savunmasız ve güçsüzdür. Üretim ve tüketim sürecinin, insanı öğüten bir karmaşa ortamına dönüşmemesi için, ekonomik yaşamın hukuksal denetim altında tutulması gerekmektedir.

HUKUKUN İNSANLA BÜTÜNLEŞMESİ

Özgürlükçü devlet anlayışı, yasaların, biçim ve özde somutlaşmasını, hukukun insanla bütünleşmesini Öngörmektedir. Kişiler ve devlet, birbirleri ile çelişen varlıklar değildir. Devlet, insanlar için vardır. Özgürlüklerin korunmasını, insanın daha gelişmiş bir yaşam düzeyine yöneltmesini sağlamak devletin görevidir. Böylece temel hak ve özgürlükler yazıda kalmamakta, uygulamadaki etkinlikleri oranında anlam kazanmaktadır. Toplumsal etkinliğini, günlük

uygulamaları ile kanıtlamak durumunda bulunan sosyal hukuk devleti, bu gereksinmelerin ürünüdür.

ÇAĞDAŞLIĞI DA AŞARAK

Yasalar, belli bir zaman kesitinin değer yargılarını dile getirmektedir. Doğada değişmeyen hiçbir şey yoktur. İnsanlık yeni arayışlar içersindedir. Bugün yürürlükte olan yasaların, gelecekte önemli değişimler geçireceğinde hiç kuşku yoktur.

İnsanlığın ortak birikimi olan evrensel hukuk, yasaların da üzerindedir.

Hukukun üstünlüğü anlayışı, çağdaşlığı da aşarak, geleceğe yönelen bir köprü kurmaktadır. Bu ilkenin yasama organı üyelerinin andı içinde yer alması, da ha bir anlamlıdır. Onlardan, sosyal hukuk devleti anlayışına uygun, özgürlükçü, insana saygılı yasalar istiyoruz.

İnsanlar, sunulan çiçek demetine ya da alın teri ile kazanılan bir somun ekmeğe uzanır gibi, özgürlüklerine dokunabilmelidirler.

Hukukun üstünlüğü budur.